

14. Sprawdzanie funkcjonowania systemu zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy

14.1. Co to jest monitorowanie bezpieczeństwa i higieny pracy?

Funkcjonowanie systemu zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy powinno być sprawdzane na bieżąco w procesie monitorowania.

W polskiej normie PN-N-18001:1999 monitorowanie BHP zdefiniowano jako obserwowanie stanu warunków pracy, zachowań pracowników oraz wyników działań podejmowanych w celu poprawy BHP, obejmujące w szczególności: identyfikację zagrożeń, ocenę ryzyka zawodowego oraz analizę przyczyn wypadków przy pracy i chorób zawodowych. Ujęty w tej definicji zakres działań realizowanych w procesie monitorowania jest bardzo duży i dotyczy praktycznie wszystkich aspektów funkcjonowania przedsiębiorstwa związanych z BHP. Wśród tych działań, szczególną uwagę zwraca ocena ryzyka zawodowego. W polskiej normie jest ona wprowadzicie traktowana jako część procesu monitorowania, jednak wymagania dotyczące tej oceny sformułowano w odrębnym punkcie, umieszczonym w ogólnej strukturze systemu zarządzania BHP - w bloku związanym z planowaniem działań. W ten sposób podkreślono znaczenie wyników tej oceny w planowaniu działań w zakresie BHP. Identyfikacja zagrożeń i ocena ryzyka zawodowego, sprawdzanie stopnia wdrożenia i skuteczności planów działań oraz środków zapobiegających wystąpieniu wypadków przy pracy i chorób zawodowych składają się na monitorowanie proaktywne. Natomiast rejestrowanie i analizowanie przyczyn wypadków przy pracy i chorób zawodowych, a także zdarzeń potencjalnie wypadkowych są to działania zaliczane do monitorowania reaktywnego.

Definicje monitorowania, podane w wytycznych Międzynarodowej Organizacji Pracy, nie obejmują takich działań, jak: ocena ryzyka zawodowego oraz badanie wypadków przy pracy, chorób zawodowych i zdarzeń potencjalnie wypadkowych, a także ich wpływu na zagadnienia BHP, które zostały uwzględnione w odrębnych punktach. Zgodnie z definicjami podanymi w tych wytycznych, monitorowanie aktywne obejmuje bieżące działania, mające na celu sprawdzanie czy środki ochronne i

zapobiegawcze przed zagrożeniami i związanym z nimi ryzykiem zawodowym oraz rozwiązania organizacyjne, służące wdrożeniu systemu zarządzania BHP, spełniają określone kryteria, a monitorowanie reaktywne polega na sprawdzaniu czy braki i nieprawidłowości w zakresie środków ochronnych i zapobiegawczych oraz niezgodności w systemie zarządzania BHP, objawiające się wystąpieniem wypadków przy pracy, chorób zawodowych i zdarzeń potencjalnie wypadkowych są identyfikowane i usuwane.

Bez względu na przyjęte definicje, w każdym systemie zarządzania konieczne jest realizowanie wszystkich działań, które zgodnie z zapisem w polskiej normie powinny być wykonywane w procesie monitorowania. Zasadnicze znaczenie ma przy tym monitorowanie proaktywne. Powinno ono odgrywać rolę swego rodzaju „systemu wczesnego ostrzegania”, który umożliwia wykrycie zagrożeń, zanim spowodują one wypadek lub chorobę, i zapobieganie tym zdarzeniom przez zastosowanie odpowiednich środków ochrony lub zmianę stosowanych środków ochrony na skuteczniejsze, a także odpowiednio wczesne skorygowanie mało skutecznego planu działań. Usunięcie niezgodności wykrytych w procesie monitorowania aktywnego powinno więc zapobiegać występowaniu takich zdarzeń niepożądanych, jak: wypadki przy pracy, wydarzenia wypadkowe bezurazowe oraz choroby zawodowe. Jeżeli zdarzenia takie wystąpią, to konieczne jest analizowanie ich przyczyn i prowadzenie monitorowania reaktywnego.

14.2. Jak zorganizować proces monitorowania?

Zgodnie z wymaganiami zawartymi w normie PN-N-18001, monitorowanie bezpieczeństwa i higieny pracy powinno być przeprowadzane zgodnie z ustalonymi, udokumentowanymi procedurami. W procedurach tych ustalić należy:

- jakie aspekty BHP będą monitorowane?
- kto i z jaką częstotliwością będzie monitorował określone aspekty BHP?

Lista aspektów BHP, podlegająca monitorowaniu aktywnemu, może być bardzo długa. Powinny się na niej koniecznie znaleźć te aspekty, które powinny być monitorowane

w celu oceny zgodności z wymaganiami zawartymi w obowiązujących przepisach prawnych. Należą do nich np.:

- pomiary stężeń i natężeń czynników szkodliwych w środowisku pracy
- badania lekarskie pracowników
- szkolenia pracowników w zakresie BHP
- bezpieczeństwo maszyn i innych urządzeń technicznych
- pomieszczenia pracy
- stosowanie środków ochrony indywidualnej przez pracowników
- przestrzeganie przez pracowników ustalonych zasad bezpieczeństwa i higieny pracy.

Monitorowanie aktywne może być realizowane w różny sposób. Takie aspekty, jak np. przestrzeganie zasad BHP oraz stosowanie środków ochrony indywidualnej przez pracowników powinny być sprawdzane w codziennej pracy przez pracowników nadzoru. Okresowo mogą być one, łącznie z innymi aspektami, oceniane podczas inspekcji przeprowadzanych z udziałem członków kierownictwa oraz służby BHP.

Sprawdzanie aktualności szkoleń i badań lekarskich może należeć zarówno do kierowników komórek organizacyjnych, jak i do pracowników działu kadr. Natomiast sprawdzanie realizacji planów przypisywane być może zarówno kierownikom komórek organizacyjnych, odpowiedzialnych za ich realizację, jak i pracownikom służb BHP.

Rejestrowanie oraz analizowanie przyczyn wypadków przy pracy i chorób zawodowych prowadzone przez wszystkie przedsiębiorstwa, nie tylko te wdrażające systemy zarządzania BHP jest zgodnie z wymaganiami określonymi w przepisach prawnych. Zakres monitorowania reaktywnego w przedsiębiorstwach wdrażających systemy zarządzania BHP nie powinien się jednak ograniczać do zagadnień ujętych prawem, lecz obejmować również np. rejestrowanie i analizowanie przyczyn zdarzeń potencjalnie wypadkowych, analizowanie statystyk absencji chorobowej, nieprawidłowości stwierdzonych przez instytucje kontrolne czy nadzorujące. Rozszerzenie zakresu monitorowania umożliwia pełniejszą identyfikację występujących niezgodności i daje możliwość dokonania rzetelnej oceny skuteczności systemu zarządzania BHP.

14.3. Jak przeprowadzać audyty systemu zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy?

Audit wewnętrzny, podobnie jak monitorowanie, stanowi integralną część systemu zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy i służy jego sprawdzaniu. W polskiej normie PN-N-18001 audit zdefiniowano jako systematyczne i niezależne badanie, mające na celu określenie, czy:

- działania, podejmowane w ramach systemu zarządzania BHP oraz ich rezultaty odpowiadają planowanym ustaleniom
- otrzymane w wyniku przeprowadzonych badań ustalenia zostały skutecznie wdrożone
- sformułowane w wyniku przeprowadzonych badań ustalenia są odpowiednie do realizacji polityki BHP i pozwolą osiągnąć cele w zakresie BHP.

Audyty wewnętrzne systemu zarządzania BHP powinny być wykonywane przez osoby kompetentne i odpowiednio przeszkolone. Mogą to być zarówno eksperci zewnętrzni, jak i specjaliści z przedsiębiorstwa, którzy nie są bezpośrednio związani z auditowanymi obszarami.

Audyty powinny być przeprowadzane według ustalonego programu, obejmującego okres, pozwalający na ocenę wszystkich elementów systemu zarządzania BHP, zgodnie z ustalonymi procedurami. Procedury te można opracować, biorąc pod uwagę ogólne zasady przeprowadzania auditów systemów zarządzania, które określono w normach - ISO 10011-1:1999 *Wytyczne do auditowania systemów jakości. Auditowanie* oraz ISO 14011:1996 *Wytyczne do auditowania środowiskowego. Procedury auditu. Auditowanie systemów zarządzania środowiskowego*. W procesach tych powinny zostać określone zasady przeprowadzania auditu oraz dokumentowania i przekazywania jego wyników. W przedsiębiorstwach, w których wdrożono już systemy zarządzania jakością lub systemy zarządzania środowiskowego, procedury auditowania mogą być wspólne dla wszystkich tych systemów; możliwe jest również przeprowadzanie zintegrowanych auditów tych systemów.

14.4. Jak postępować z niezgodnościami?

Jeżeli podczas monitorowania lub auditu zostaną ujawnione niezgodności z ustalonymi dla systemu zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy wymaganiami, konieczne jest podjęcie odpowiednich działań korygujących lub zapobiegawczych, prowadzących do ich usunięcia. Podstawowy wpływ na sposób planowania tych działań ma ocena wpływu wykrytej niezgodności na bezpieczeństwo i zdrowie pracowników. Jeżeli wpływ ten może być istotny, działania korygujące należy przeprowadzić jak najszybciej.

Działania korygujące i zapobiegawcze mogą być również inicjowane w wyniku decyzji, nakazów i zaleceń organów nadzoru nad warunkami pracy oraz uwag klientów i podwykonawców.

Zgodnie z zaleceniami zawartymi w polskich normach serii PN-N-18000 sposób przeprowadzania działań korygujących i zapobiegawczych powinien być określony w odpowiednich procedurach, w których należy ustalić sposoby:

- natychmiastowego ograniczania skutków występującej niezgodności, jeżeli może ona doprowadzić do wystąpienia zagrożeń, z którymi jest związane niedopuszczalne ryzyko zawodowe
- analizowania przyczyn niezgodności
- planowania, wdrażania i nadzorowania działań korygujących i zapobiegających wystąpieniu niezgodności.

Działania korygujące i zapobiegawcze powinny być realizowane terminowo i odpowiednio dokumentowane.

14.5. Czy w procesie monitorowania uwzględniono wymagania i wytyczne zawarte w normach serii PN-N-18000?

W ocenie zgodności działań w zakresie monitorowania z wymaganiami i wytycznymi zawartymi w normach serii PN-N-18000 mogą pomóc odpowiedzi na następujące pytania:

- czy są przeprowadzane okresowe przeglądy stanu bezpieczeństwa i higieny pracy?
- czy pracownicy nadzoru sprawdzają stan BHP na podległych im obszarach?
- czy pracownicy podczas codziennej pracy zwracają uwagę na stan bezpieczeństwa na swoich stanowiskach pracy?
- czy są przeprowadzane odpowiednie badania lekarskie pracowników?
- czy jest monitorowana realizacja planów w zakresie BHP?
- czy są przeprowadzane badania i pomiary czynników szkodliwych dla zdrowia?
- czy przeprowadza się analizy przyczyn wypadków przy pracy i chorób zawodowych?
- czy są ustalone metody badania przyczyn wypadków przy pracy?
- czy są rejestrowane wydarzenia wypadkowe bezurazowe?
- czy wyposażenie wykorzystywane do monitorowania parametrów środowiska pracy jest odpowiednio wzorcowane, a zapisy z tym związane są przechowywane?
- czy działania podwykonawców są okresowo sprawdzane ze względu na zasady BHP?
- czy przyjęte zasady i sposoby monitorowania BHP są określone w udokumentowanych procedurach?
- czy wyniki monitorowania są zapisywane i przechowywane?
- czy wyniki monitorowania prowadzą do podjęcia odpowiednich działań zapobiegających i korygujących?